

2002

Випуск II

ЕКОНОМІКА

Серія

УЖГОРОДСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

НАУКОВИЙ ВІСНИК

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Редакційна колегія:

Міковва Василь Петрович - доктор економічних наук, професор, чл. - кор. НАН України, завідувач кафедри економіки, менеджменту та маркетингу національного факультету

(голова редакції)

Пітолиця Михайло Іванович - доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії національного факультету

(заступник головної редакції)

Слава Світлана Степанівна - кандидат економічних наук, доцент кафедри економіки, менеджменту та маркетингу національного факультету

(відповідальний секретар)

Долішній Мар'ян Іванович - доктор економічних наук, професор, академік НАН України, директор Інституту регіональних досліджень НАН України

Бойко Никола Миколайович - доктор економічних наук, професор кафедри економіки, менеджменту та маркетингу національного факультету

Лендт Михайло Андрійович - доктор економічних наук, професор кафедри економіки, менеджменту та маркетингу національного факультету

Рушак Михайло Юрійович - доктор економічних наук, професор кафедри економіки, менеджменту та маркетингу національного факультету

Даньків Іосип Якимович - кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри обліку та аудиту національного факультету

Лечига Іосип Іосипович - кандидат економічних наук, доцент, завідувач кафедри фінансів та банківської справи Жгородського національного факультету

Рецензенти:

Доктор економічних наук, професор **О.К. Агашіні**

Доктор економічних наук, професор **В.І. Ярема**

Адреса редакції: 88000, м. Жгород, пл. Народна, 3,

Економічний факультет Жгородського національного університету.
Тел./факс: (03122) 3-23-67, 3-70-30.
Електронна пошта: svilana@ed.uzhgorod.ua

Видається з 1994 року.

Затверджено додатком до постанови президії ВАК України від 9 лютого 2000 р., №2-02/2 і включено до переліку №4 наукових фахових видань України, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук.

ISSN: 0869-0782

ЗМІСТ

7	Розділ I. РЕГІОНАЛЬНІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ
7	Тимошук М.І., Микова В.В. Методичні підходи до формування територіальних концепцій економічного розвитку
7	Петрови М.М. Особливості рентах відносин у системі природокористування перехідної економіки
9	Батанюк І.Ф., Зброй Л.О. Споживання основних продуктів харчування населенням на Ірिकाпатті
13	Василюк Ф.А., Молнар О.С. Структурне реформування промислового комплексу ретону: основні реалії і особливості
16	Помога В.О., Помога Д.М. Аналіз сучасного стану використання матеріально-технічної бази рекреації і туризму у Львівській області
20	Лендєл М.А., Штанський І.М., Дяченко В.І. Процес становлення малого підприємництва в Україні та на Закарпатті
22	Гайда Л.М. Ресурсний потенціал селянських (фермерських) господарств ретону: проблеми використання
25	Божко В.М. Проблеми розвитку підприємств лісопромислового комплексу ретону
30	Луцавська К.И. Загальна оцінка зовнішньоекономічного становища та результатів функціонування СЕЗ і ТІП Закарпатської області
33	Горова Г.О. Вплив структурної трансформації економіки ретону на вибір пріоритетів політики зайнятості
36	Сідух О.В. "Зелений" туризм як напрям розвитку малого бізнесу в Закарпатті
39	Кущир Ю.Б. Організаційно-економічні чинники підвищення рівня використання лікарської рослинної сировини в Закарпатській області
41	Бердар М.М. Сучасний стан економічного розвитку суб'єктів малого підприємництва в Закарпатській області
47	Ноджак Л.С. Демографічний розвиток і формування трудового потенціалу ретонів України
51	

162	Даньків І.А., Мамейко С.Р. Особливості бухгалтерського обліку за умов формування ринкової економіки України
162	Розділ 6. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК
158	Паузан В.В. Деякі питання оподаткування підприємств аграрного сектора Закарпаття
147	Дзюбнок О.В. Основні напрями забезпечення фінансової стійкості банків у ринкових умовах господарювання
151	Бутурмакіна Т.О. Реформування міжбюджетних відносин в Україні
145	Марчук М.В. Концепція суспільного добробуту та соціальної держави в контексті розподільчої функції державних фінансів
139	Височанський В.Ю. Оцінки ефективності інвестицій у звичайні акції
136	Лідгорний Л.О. Політичні інструменти стабілізації динаміки валютних курсів
133	Чубарь О.Г., Пенташко М.В. Механізми рефінансування центральних банків та їх роль у системі інструментів монетарної політики
129	Лещука Й.Й., Пимолуч М.М. Теоретичні аспекти сутності фінансових ресурсів в умовах трансформування ринку
129	Розділ 5. ФІНАНСИ
126	Алмаші Ш. Зовнішня торгівля України агропродовольчими продуктами в період до вступу країни до Європейського Союзу
120	Грушунська Н.М. Співробітництво України і Словачької Республіки в міжнародних організаціях як інтеграційний процес до європейської спільноти
116	Віран Л.А. Глобальні процеси у світовому господарстві: нові умови формування світового доходу
111	Жукавич О.М., Мішатовська О.І. Інтеграційні процеси в транскордонному співробітництві регіону
109	Семів Л.К. Потенціал регіону для протидії негативним наслідкам глобалізації у сфері ринку освіти

РОЗДІЛ 6. БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК І АУДИТ

ОСОБЛИВОСТІ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ
ЗА УМОВ ФОРМУВАННЯ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Даньків Й.А., Матейко С.Р.

Розвиток ринкових відносин в умовах необхідності стабілізації економіки суттєво підвищує роль інформаційного, технологічного, методичного, організаційного та іншого забезпечення ефективного управління народним господарством України. У зв'язку з цим вдосконалення системи бухгалтерського обліку і звітності в Україні є життєвою потребою. Трансформація командно-адміністративної системи управління у гнучкий і адекватний ринковому середовищу механізм методів планування потреби перетягу постулатів планово-регламентованої ієрархії системи обліку і звітності. Виникає необхідність удосконалення бухгалтерського обліку, який відіграє важливу роль в управлінні, забезпечуючи господарюючі суб'єкти та державні органи інформацією, необхідною для контролю за досягненням поставлених цілей та отриманням існуючих обмежень економічного розвитку.

Як переконує досвід розвинутих країн, велику роль в успішності ринкових реформ відіграє економічна інформація, а близько 2/3 всього її обсягу складають дані бухгалтерського обліку. Це зумовлено тим, що в сучасних умовах створення та впровадження ефективних методів управління обліковою інформацією стає основним засобом управління економікою господарюючих суб'єктів. Бухгалтерський облік в Україні як інформаційна система процесу управління потребує суттєвих змін. Такі зміни вимагають уважного вивчення зарубіжного досвіду в цій сфері, а саме успішних інтеграцій України у загальноєвропейський та світовий ринки неможлива без використання вже розроблених і узгоджених стандартів інформаційного забезпечення господарської діяльності. Тільки системний підхід до вивчення країнних аспектів організації обліку в зарубіжних країнах для практичного впровадження їх в Україні, а не копіювання в них облікових ідей, дасть змогу з урахуванням національних традицій забезпечити належне функціонування бухгалтерії – основи управління в підприємстві, в бізнесі.

Формування ринкових відносин викликає зміни в усіх сферах нашого суспільства та функціонування управління в бухгалтерському обліку. Перехід до нової системи управління виробництвом значно підвищує роль обліку як інстру-

менту контролю за формуванням собівартості, оскільки регулювання процесу формування сукупних витрат і собівартості має вирішальне значення для одержання кінцевих результатів діяльності підприємства [1, с.3].

Слід відмітити, що адаптація бухгалтерського обліку до ринкових умов розпочалася в Україні в 1989-1990 рр., коли з'явилися спільні підприємства за участю іноземних інвесторів і перші акціонери товариства. Практика показала необхідність перебудови плану рахунків, максимального наближення бухгалтерської методології до ринкової інформації бухгалтерського обліку міжнародних стандартів. Цілові установки підприємств слугували, слугуватимуть і будуть служити основою організації бухгалтерського обліку: у вказаному значенні він і розглядається як мова підприємства, мова бізнесу.

В сучасній обліковій літературі існує плинний ряд визначень категорії "бухгалтерський облік". Це в кінці XIX століття німецьким професором І.Ф.Шерром було дане визначення бухгалтерського обліку, яке є актуальним і на даний час: "бухгалтерський облік – неперіодичний суддя минулого, необхідний керівник теперішнього і надійний консультант майбутнього кожного підприємства" [2, с.3-6]. На думку Сопка В.В., у сучасному суспільстві "бухгалтерський облік є системою безпеки, суцільного і взаємопов'язаного спостереження в прошовому виразі за створенням суцільного продукту і пов'язаних з ним процесів, за наявністю і рухом майна господарства з метою одержання і систематизації інформації, яка потрібна для управління діяльністю господарства" [3, 120с.]. За словами Голова С.Ф. та Єфіменка В.І. "бухгалтерський облік – це система збирання, вивчення, обробки, інтерпретації і передачі інформації про господарську діяльність підприємства, установи, організації внутрішнім та зовнішнім користувачам для прийняття оптимальних рішень" [4, с.343].

Зарубіжними економістами бухгалтерський облік трактується по-іншому. Зокрема Лайл В. і Вандер Влі Р. наголошують, що: бухгалтерський облік – це система, в якій деякі аспекти підприємства (ті, які можуть бути виражені у вартісних величинах) кількісно визначаються і реєструються для використання при прийнятті економічних рішень" [5, с.88]. Міллер Г., Гершон Х., Мілік Г. вважають, що "...бухгалтерський облік є не способом, а

Даньків Йосип Якимович, к.е.н., доцент зав. кафедрою обліку та аудиту Ужгородського національного університету
Матейко Софія Романівна, аспірантка Тернопільської академії народного господарства

процесом підготовки інформації про підприємство, яка може бути корисною для прийняття управлінських рішень по розподілу і ефективному використанню наявних ресурсів" [6, С.36]. Другова А. під тифікації, вимірювання і комунікації економічної інформації, які дозволяють користувачам (джерку-важ) цієї інформації оцінити її і прийняти відпові-дні управлінські рішення.

Відповідно до Закону України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" – накопичення, узагальнення, зберігання та передачі інформації про діяльність підприємства зовнішнім і внутрішнім користувачам для прийняття рішень [7, С.3-8].

Для порівняння значимо, що в Росії під бухгалтерський облік розуміють не спосіб чи процес, а він є "... упорядкованою системою зби-рання, реєстрації та узагальнення інформації в грошовому вираженні про майно, зобов'язання організації і рух їх широким суцільного, непере-рваного і документального обліку всіх господарських операцій" [8, С.42-47].

Таким чином, вивчення зарубіжної і вітчиз-няної спеціальної економічної літератури підтвер-джує невідомі раніше події щодо трактування сучасного бухгалтерського обліку. На нашу думку, найбільш конкретно відображає специфіку бухгал-терського обліку як економічної науки визначення,

які реалізуються системою її управління. Мета народногосподарського рівня – скоро-чення рівня собівартості продукції промисловості;

Кожному ієрархічному рівню управління відповідають свої завдання зниження собівартості, які реалізуються системою її управління.

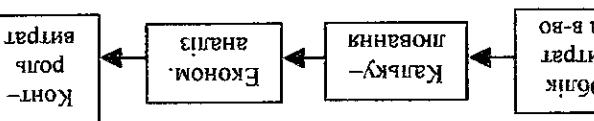

Рис. 1. Взаємозв'язок елементів системи управління собівартістю (виробництва)

Метою підприємства є оптимізація витрат на виробництво, пошук ефективних методів підвищення якості і конкурентоспроможності продукції, отримання максимального можливого рівня рентабельності, прискіп прибутку і збільшення фінансового стану. Однею з реальних можливостей реалізації даної мети, на наш погляд, є де-

централізація контролю за формуванням собівартості. Планування і контроль прямих витрат на виробництво повинні здійснюватися за центрами витрат відповідальними особами (лінійним персоналом), а непрямих витрат – управлінським персоналом. Крім того, переважного значення надає повна або часткова децентралізація облікового процесу. Бухгалтерський облік методично необхідно будувати таким чином, щоб питання обліку витрат і випуску продукції, визна-

чення фінансових результатів вирішувались у рамках структурних підрозділів підприємства. Кожний рівень управління повинен контролювати і відповідати за виконання встановлених завдань по відповідних показниках виробничих витрат. В результаті з'явиться можливість детального контролю за умовами формування витрат виробництва та їх рівнем, конкретизації відповідальності за використання окремих видів ресурсів – факторів виробництва (засобів праці, предметів праці та робочої сили).

Кінцевий підсумок – це створення бази для гнучкого управління собівартістю продукцією.

Упродовж багатьох років вітчизняна система обліку витрат на виробництво фактично не піддавалася реформуванню і відповідала вимогам централізованого керування економіки, оскільки забезпечувала надання інформації про всі фактичні витрати підприємства, а калькулювання повної фактичної собівартості продукції (робіт, послуг) було необхідним для державного централізованого ціноутворення. Як визначає Ф.Ф. Бутинцев, "...прийоми і методи управлінського обліку, які використовувались у директивній економіці, не давали потрібного результату. Не було власника, залікаваного у зниженні виробничих витрат. Саме тому в свій час не вдалося зруйнувати витратний механізм у ціноутворенні" [10, С.13].

В.В.Сопко не проводить чітких границь між поняттями "управлінський облік", "виробничий облік", а констатує, що "внутрішньовиробничий облік (так званий управлінський виробничий контроль)... це є продовження, а точніше поглиблення, деталізації даних бухгалтерського обліку в частині затрат та доходів діяльності..." [11, С.399].

У свою чергу К.Дзурі облік виробничих витрат вважав виробничим обліком і розмежовує поняття "управлінський облік" і "виробничий облік". Як підкреслює вчений, "... під виробничим обліком розуміється збір даних про виробничі витрати для оцінки вартості запасів продукції. Термін "управлінський облік" означає підготовку інформації, необхідної для здійснення діяльності управлінського характеру, такої як прийняття рішень, планування, контроль і регулювання" [12, С.29].

Сучасна система виробничого обліку, як визначає С.Ф.Голов, "це система обліку, яка забезпечує калькулювання і контроль собівартості об'єктів витрат" [13, С.97] і трактується як джерело даних про витрати, що використовуються як в управлінському, так і у фінансовому обліку" [13, С.17]. Ми поділяємо думку вченого про логічність такого підходу, оскільки інформація про витрати підприємства необхідна як для оцінки затрат і визначення фінансових результатів, так і прийняття певних управлінських рішень.

Витрати і результати виробничої діяльності виступають основними об'єктами управлінського обліку, тому його основою є облік витрат реалізації (випуску) і результатів за сегментами діяльності. Сегментом діяльності виступає "позиція, за якою визнається фінансовий результат співставлення витрат з випуском" [14, С.88]. Управлінський облік спрямований на виявлення кінцевого результату за внутрішніми сегментами діяльності (каналами реалізації, категоріями споживачів, зонами країни), причому інформація про діяльність окремих сегментів готується і надається менеджерам у мінімальний строк або по мірі необхідності прийняття рішень.

Постійну спрямованість на кінцевий результат діяльності промислових підприємств забезпечує

чуже ринкова система управління витратами, яка передбачає два напрямки поділу інформації і побудови відповідної системи обліку:

- 1) фінансовий, що забезпечує відображення витрат, випуску готової продукції та результатів за видами діяльності: операційна, інвестиційна та фінансова;
- 2) управлінський, що забезпечує вирішення внутрішніх управлінських завдань промислового підприємства на основі зіставлення витрат, випуску і результатів у розрізі видів продукції, центрів відповідальності, сегментів діяльності та інше.

Облік витрат у фінансовому напрямку здійснюється за елементами витрат. Згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати", затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 31.03.99 р. №87 і Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 16 "Витрати", затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 31.12.99 р. №318, витрати за фінансовою діяльністю групуються за такими елементами: матеріальні витрати, витрати на оплату праці, відрахування на соціальні заходи, амортизація, інші операційні витрати.

План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталів, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій, затверджених наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. №291 передбачає відображення витрат, доходів і результатів на рахунках класів 7,8,9 [15].

Для накопичення інформації про витрати за елементами та відображення її у розділі 2 "Елементи операційних витрат" Звіту про фінансові результати призначені рахунки класу 8 "Витрати за елементами". Крім того, рахунки класу 8 забезпечують можливість гнучкого використання ширшої рахунків. Окремі мали підприємства, арпродумислові формування, селянські спілки, які мають певні, можуть працювати за спрощеною схемою обліку витрат і доходів, тобто не використовувати рахунки класу 9 "Витрати за елементами". За схемою обліку витрат ведеться лише за елементами, які в кінці звітного періоду одночасно з доходами, відображеннями на рахунках класу 7 "Доходи і результати діяльності" списуються безпосередньо на рахунок 79 "Фінансові результати".

Підсумовуючи значущість бухгалтерського обліку на сучасному етапі реформування економіки України, можна зробити висновок, що його роль в ринковій економіці двояка. З одного боку, бухгалтерський облік дає можливість врахувати сувору відмежовуваність зі всім майном від інших господарських суб'єктів таким чином, щоб "моє" і "твое" в будь-який момент можна було чітко відокремити один від одного. З іншого боку, бухгалтерський облік, відображаючи весь процес виробництва засобів підприємства, дає можливість прослідкувати за змінами, які режисують майнові засоби.

Лерш за все, на нашу думку, слід визначитись із поняттям собівартості як такої. У економічній літературі зустрічаються різні визначення, які відрізняються за формою, але є ідентичними за суттю. Зокрема, для прикладу ми можемо навести окремі визначення собівартості продукції.

Собівартість продукції – це частина вартості, яка включає затрати на використання засобів виробництва і на оплату праці. Їх економічна оцінка виробництва. Собівартість продукції – один із важливих якісних показників ефективності виробництва. Собівартість всієї продукції (по економічним елементах затрат) і собівартості одиниці виробу (по статтях калькуляції) [1].

Якщо ми звернемося до фінансового словника [2], то в ньому ми зустрінемо наступне визначення: **Собівартість** – це поточні витрати підприємства на виробництво і реалізацію продукції, виражені в грошовій формі. До собівартості продукції включається вартість спожитих у процесі виробництва засобів і предметів праці (амортизація, вартість сировини, матеріалів, палива, енергії тощо), частина вартості живої праці (оплата праці), вартість покупних виробів і напівфабрика-

Сержанов Віталій Вікторович, аспірант кафедри обліку та аудиту Ужгородського національного університету

ЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ НА ПРОМИСЛОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

Сержанов В.В.

- Лерш за все, на нашу думку, слід визначитись із поняттям собівартості як такої. У економічній літературі зустрічаються різні визначення, які відрізняються за формою, але є ідентичними за суттю. Зокрема, для прикладу ми можемо навести окремі визначення собівартості продукції.
- Собівартість продукції** – це частина вартості, яка включає затрати на використання засобів виробництва і на оплату праці. Їх економічна оцінка виробництва. Собівартість всієї продукції (по економічним елементах затрат) і собівартості одиниці виробу (по статтях калькуляції) [1].
- Якщо ми звернемося до фінансового словника [2], то в ньому ми зустрінемо наступне визначення: **Собівартість** – це поточні витрати підприємства на виробництво і реалізацію продукції, виражені в грошовій формі. До собівартості продукції включається вартість спожитих у процесі виробництва засобів і предметів праці (амортизація, вартість сировини, матеріалів, палива, енергії тощо), частина вартості живої праці (оплата праці), вартість покупних виробів і напівфабрика-
1. Лучко М.Р. Бухгалтерський облік в управлінні бізнесом (зарубіжний досвід). — Київ: Облік-інформ, 1997. — 75 с.
2. Хорин А.Н. Бухгалтерський учет и финансовый менеджмент: введение в проблему // Бухгалтерский учет. - 1994. - С.3-6.
3. Сошко В.В. Нормативный учет затрат производства в пищевой промышленности. - М.: Пищевая промышленность, 1978. - 144 с.
4. Голов С.Ф., Єфіменков І. Фінансовий та управлінський облік.-К.: ТОВ "Автоінтерсервіс", 1996.-544с.
5. Управленческий учет/Под ред. Палия И.Р., Вандер Вила.- М.:ИНФРА, 1997.-480с.
6. Мюллер Г., Тернон Х., Минк Г. Учет: международная перспектива: Пер. с англ. - 2-е изд., стереотип.- М.: Финансы и статистика, 1996.-136с.
7. Закон України "Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні" // Бухгалтерський облік і аудит. - 1999. - №9. - С.3-8.
8. Федеральный закон Российской Федерации "Про бухгалтерський облік" // Бухгалтерський облік і аудит. - 1997. - №2 - С.42-47.
9. Новодворский В.Д., Хорин А.Н., Слабинский В.П. Отчетная информация и ее пользователи // Бухгалтерский учет. - 1993. - №9. - С. 7-12.
10. Бутинеш Ф.Ф. та ін. Бухгалтерський управлінський облік / Ф.Ф.Бутинеш, Л.В. Чижевська, Н.В.Герасимчук. - Житомир: ЖІТІ, 2000. - 448с.
11. Сошко В.В. Бухгалтерський облік: Навч. посібник. - 2-е вид., перероб. і доп. - К.: КНЕУ, 1999. - 500с.
12. Дурю К. Введение в управленческий и производственный учет: Пер. с англ. / Под ред. Табиной.- М.: Аудит, ЮНИТИ, 1997.- 560с.
13. Голов С.Ф. Управленческий бухгалтерский учет. - К.: Скариб, 1998. - 384с.
14. Ткач В.И., Ткач М.В. Международная система учета и отчетности. - М.: Финансы и статистика, 1991. - 160с.
15. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій. Затверджено наказом Міністерства фінансів України від 30.11.99 р. №291 // Баланс. - 2000. - №3 (284).

ЛІТЕРАТУРА:

Збірник наукових праць

НАУКОВИЙ ВІСНИК

УЖГОРОДСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія Економіка

ВИПУСК 11

2002

Редактор випуску: В.П. Микоєда

Коректор: М.С. Пойда

Оригінал-макет
виготовлено в комп'ютерному центрі
підприємства "Ліра"

Верстка: Рен Р.

Підписано до друку 25 жовтня 2002 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Друк офсетний.
Гарнітура Times New Roman.
Тираж 150 прим.

Підприємство "Ліра"
88000, м. Ужгород, вул. Л.Толстого, 12, к.115.
Свідчення про внесення до державного реєстру видавців,
виготовників і розповсюджувачів видавничої продукції
Серія ЗТ № 8 від 4 грудня 2000 року.